

IOAN DĂNILĂ ȘI NORMATIVITATEA LIMBII ROMÂNE

Ioan Dănilă and the Normativity of the Romanian Language

It is often said that ‘a good farmer makes a good farm’ and that our most important achievements are those that remain after us and find a place in ‘a corner of the mind’ (Eminescu) or, as Tudor Arghezi stated, ‘a name inside a book’. This article proposes a brief exploration of the scientific work of Ioan Dănilă, a complex personality in the academic, cultural, editorial, and journalistic life of Bacău. With a complete teaching career, having gone through all levels of the Romanian education system, from primary to university, Ioan Dănilă also had a complex scientific activity with contributions in the fields of didactics, contemporary Romanian language, and dialectology, the field in which he defended his doctoral thesis. However, Ioan Dănilă gained scientific notoriety through the extraordinary passion he dedicated to serving the norms of the Romanian language and implicitly defending correct writing and speaking alongside the algorithmization of Romanian morphosyntax. Generations of students have ‘drunk’ from the fountain of linguistic knowledge provided by Professor Ioan Dănilă.

Key-words: *researcher, portrait from scientific activity, tribute, norms of the Romanian language*

„Nu știu alții cum sunt...”, ar spune cunoscutul humuleștean, dar, pentru filologii băcăuani, numele profesorului Ioan Dănilă, născut pe aceleași meleaguri nemțene, este, fără doar și poate, legat de destinul limbii române, de didactica limbii și literaturii române, de scrierea și vorbirea corectă, de respectarea **normei** limbii literare. Despre toate acestea, au primit învățătură de la domnia-sa generații întregi de învățăcei, de la elevii din învățământul primar (învățător la Școala cu Clasele I-VIII Nr. 1 Oglinzi, comuna Răucești, județul Neamț, Școala cu Clasele I-VIII Nr. 11 Piatra-Neamț), gimnazial (profesor de limba și literatura română la Școala cu Clasele I-VIII Nr. 19 „Al. I. Cuza” Bacău), liceal (Colegiul Național Pedagogic „Ștefan cel Mare” din Bacău) și, nu în ultimul rând, învățământul superior (Facultatea de Litere, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău).

Contribuțiile științifice ale lui Ioan Dănilă sunt oglinda și expresia preocupărilor sale lingvistice și didactice, iar anii de experiență la catedră și-au spus cuvântul. Pentru toate nivelurile educaționale din care profesorul Ioan Dănilă a făcut parte, a identificat probleme de ameliorat și îndreptat, de la abecedare (*Preabecedar*, Editura Egal, Bacău, 2000, *Îndrumarul învățătorului. Abecedar*, Ioan Dănilă, Ioan Surdu, Editura All, 2000), la cursuri universitare.

Trecerea de la învățământul liceal cu profil pedagogic, unde a contribuit la formarea de cadre didactice pentru învățământul preșcolar și primar, învățători și educatori, bazându-se pe suporturi curriculare deja existente, la cel superior, prin

¹ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

ocuparea postului de lector la Facultatea de Litere a Universității din Bacău, devenită apoi, la sugestia și prin strădania profesorului Dănilă, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, îi va oferi calitatea de a forma profesori de limba și literatura română după materiale proprii, a căror sevă a fost extrasă din experiența preuniversitară. Certificarea, după zeci de ani, a recomandării „speciale pentru cercetarea filologică”, obținută în 1981, anul absolvirii facultății, este demonstrată de Ioan Dănilă, autor al unei teze de doctorat, *Elemente românești în graiul ceangăilor din Moldova*, realizată sub coordonarea științifică a profesorului Vasile Arvinte, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, teză care a văzut apoi lumina tiparului la o prestigioasă editură: *Limba română în graiul ceangăilor din Moldova*. Acum, la ceas aniversar, ca fostă studentă a domniei-sale, cu același coordonator științific al tezei de doctorat, mărturisesc că am pus prima pietricică la baza tezei despre graiul ceangăilor atunci când, întrebată fiind de către profesorul Vasile Arvinte dacă m-ar interesa un asemenea subiect, am răspuns, fără nicio ezitare, înțelegând amploarea, complexitatea și dificultatea subiectului, dar și preocupările colegului meu de catedră, că singura persoană pe care aş vedea-o capabilă să ducă la bun sfârșit o asemenea cercetare este, fără doar și poate, profesorul Ioan Dănilă.

Latinist prin formație, Ioan Dănilă are căderea științifică și pasiunea de a contribui la clarificarea etimologiilor și identificarea primelor atestări, căci mai toate „de la Râm se trag”. În *Româna corectă prin întrebări și răspunsuri* (Editura BIC ALL, București 2005), deși o lucrare cu caracter practic-aplicativ, autorul își definește „crezul gramatical” realizând o clasificare a conceptului de *normă*. Plecând de la distincția coșeriană între norma lingvistică („cum se spune”) și norma literară („cum ar trebui să se spună”), autorul își pune amprenta și „divide” norma lingvistică în *norma științifică* (cea „larg obiectivă; are în vedere caracterul exclusiv teoretic și coincide cu norma particulară”, Dănilă: 2005, p. 4) și *norma convențională*, adică *uzajul*, pe care îl regăsim în special în planul fonetic și este verificabil prin „consultarea dicționarilor/îndreptarelor ortografice, ortoepice și de punctuație” (*idem*, p. 4). Din această perspectivă, **norma** apare într-o dublă ipostază: „una abstractă, obiectivă, reperabilă în unități lingvistice ideale (foneme, morfeme, lexeme, semanteme), și o alta concretă, subiectivă, [...] desprinsă din mobilitatea regulilor ortografice, ortoepice și uneori, morfologice” (*op. cit.*, p. 5).

Norma didactică universitară se regăsește în manualele și articolele științifice ale profesorului Ioan Dănilă: *Fonetică și fonologie. Note de curs; aplicații*, Editura Egal, Bacău, 2001; *Limba română contemporană, curs universitar*, Centrul pentru Învățământ Deschis la Distanță, secția Filologie, Facultatea de Litere și Științe, Bacău, 2000; *Introducere în dialectologie*, Bacău, Editura Alma Mater, 2012, *Limba latină (sinteze, aplicații)*, Editura Grigore Tabacaru, Bacău, 2012; *Limba latină (sinteze, antologie, pledoarii)*, Editura PIM, Iași, 2014; *Limba română. Algoritmii analizei gramaticale*, Editura Egal, Bacău, 2001.

Pentru profesorul Ioan Dănilă, în relația cu gramatica limbii române, pentru toate nivelurile lingvistice, principiul care a stat la baza organizării materialelor concepute a fost mereu guvernat de „configurația examenelor pentru absolvenții filologi” (Dănilă: 2001, p. 3), iar structurarea conținutului a fost făcută în acord cu teme și subtemele prevăzute în programele examenelor naționale. Scopul principal al cărților domniei-sale a fost mereu acela al identificării unei „utilități imediate”, așa cum observa unul dintre gramaticienii de marcă, profesor al lui Ioan Dănilă, prof. univ. dr. Dumitru Ivănuș, în prefața unei lucrări apărute în anul 2001: *Limba română*.

Algoritmii analizei gramaticale, Editura Egal, Bacău, 2001, cu un tiraj nou în anul 2004. Lucrarea, se poate spune, a făcut „carieră” și a marcat destinul multor studenți absolvenți ai filologiei băcăuane. Caracterizată de rigoare și pragmatism, cu o abordare din „perspectiva structuralismului aplicat”, morfosintaxa limbii române este algoritmizată impecabil, devenind un instrument de lucru accesibilizat atât pentru elevi/studenți, cât și pentru profesori. *Limba română. Algoritmii analizei gramaticale* se transformă pentru autor, mereu preocupat de găsirea unei formule, a unei „scurtături lexicale” în *AAG*, iar în argoul studentesc, „cearșaful”. Algoritmii ramificați, orizontali și-au împlinit menirea: au ajutat generații succesive de studenți filologi băcăuani să-și însușească noțiunile de morfosintaxă conform acestui model aproape matematic al demersului lingvistic, pe care profesorul Dănilă îl propune. Odată deprins algoritmul, descrierea propriu-zisă a unei unități gramaticale urmează reperele esențiale atât ale structurii generale, cât și ale celei aplicate. Utilizatorul înțelege astfel că prin utilizarea „cearșafului” demonstrează o bună cunoaștere a elementelor teoretice, care apar clar și precis puse într-o schemă menită să-i faciliteze identificarea și analiza unității morfologice.

Modelul de analiză algoritmică „dănilescian” a devenit „marcă înregistrată” alături de nu mai puțin celebrul model de „analiză fonetică totală”: *Gheorghiu, barcagiu* sau *geamgiu*, ori sonantele „l, m, n, r”, alias „lumânare” din cursul de fonetică (*Fonetică și fonologie. Note de curs; aplicații*, Editura Egal, Bacău, 2001). Fie că a fost vorba de discipline din trunchiul principal sau cel secundar al limbii române contemporane, lingvistul Ioan Dănilă a predat studenților săi de la diferite forme de studii (profesori, institutori, educatori) o gramatică corectă și imparțială, care a îmbinat puncte de vedere ale școlilor de lingvistică de prestigiu din universitățile din țară.

Ioan Dănilă este și mai cunoscut prin rolul proactiv pe care îl are în combaterea derapajelor lingvistice din româna contemporană, datorită intervențiilor săptămânale (încă din anul 1994), cu o vastă adresabilitate, conform numelui *Româna pentru toți* din cotidianul *Deșteptarea*². Cu autoritatea dată de laborioasa și îndelungată slujire a limbii române, completată de curajul de a lua atitudine și a combate superficialitatea, profesorul le reamintește băcăuanilor în „pastila de limbă corectă”, greu de înghițit câteodată, că norma consfințită prin lucrările de specialitate editate de forurile competente este mai presus de orice.

O străveche zicere românească spune că „omul sfințește locul”. Una dintre prepozițiile care s-au „bucurat” de atenția lingvistică a lui Ioan Dănilă este prepoziția *de*. Un fenomen des întâlnit în româna contemporană se referă la nerespectarea regimului de folosire a prepozițiilor, astfel încât nu puține sunt situațiile de înlocuire, incorectă, a unei prepoziții cu alta, iar prepoziția *de* capătă teren în detrimentul altora: *pahar de apă, sticlă de vin, sticlă de lapte, teme de casă*. Ioan Dănilă nu a putut rămâne nepăsător la modul de folosire în spațiul public, în denumirea unor instituții care îl au pe „de” în prim plan. *Prepoziția* este una dintre cele mai importante părți de vorbire neflexibile în limba română și facilitează stabilirea unor relații sintactice, exprimând raporturi sintactice de dependență a atributului față de substantiv (sau pronume, numeral) și a complementului față de verb (sau adjectiv, adverb, interjecție). În gramatica limbii române, *de* este o „prepoziție tipic atributivă, specializată pentru exprimarea, în grupul nominal, a relației sintactice dintre substantivul-centru și

² <https://www.desteptarea.ro/category/opinii/romana-pentru-toti/>

adjuncții săi” (GALR: 2008, p. 98) și, spre deosebire de alte prepoziții, are capacitatea de a intra, mai frecvent decât alte prepoziții, în structura adjuncțiilor nominali ternari (*casă de lemn, rochie de seară, sala de concerte, ramă de tablou, felie de pizza, carte de colorat*). Una dintre structurile care au devenit clasice cu prepoziția în discuție este structura *casă de cultură*, denumire sub care sunt regăsite pe tot cuprinsul României instituțiile desemnate de această sintagmă, dar care dă și numele unui cartier din municipiul Constanța³. Structura este unanim acceptată și folosită pentru a desemna „o instituție publică, având personalitate juridică, care poate funcționa în orașe și municipii, precum și în sectoarele municipiului București, sub autoritatea consiliului local”, iar „atribuirea denumirii se face conform legislației în vigoare, la propunerea conducerii instituției, cu avizul direcției județene pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național, respectiv a municipiului București”⁴: *Casa de Cultură Bacău, Casa de Cultură a Studenților din Iași, Casa de Cultură a Sindicatelor Onești, Casa de Cultură*. Profesorul de limba română Ioan Dănilă consideră că în această situație avem de-a face cu o structură în genitiv care are semnificația generală de caz al posesiei, exprimând posesorul unui obiect (*cartea elevului, nota studentului, privirea mamei*). Domnia-sa apreciază astfel la nivel semantic un raport de posesie și atunci corectă ar fi structura în care substantivul *cultură* trebuie să aibă formă de genitiv: *casa culturii*. Prezența în limbă a unor altor structuri similare de tipul: *sală de concerte, casă de vacanță, tăbliță de ceară, rochie de seară, față de masă, tichet de vacanță* demonstrează teoria dănilesciană, întrucât în aceste structuri „de” poate fi substituit cu „pentru” și indică destinația sau compoziția. Recunoașterea și prețuirea de care se bucură în urbea natală l-au ajutat să schimbe numele instituției nemțene care astăzi nu numai că poartă numele povestitorului humuleștean, dar, din câte am cercetat, este singura instituție din țară care și-a modificat astfel denumirea. Ea poartă și amprenta lingvistică a profesorului de limba și literatura română, născut la Târgu-Neamț, Ioan Dănilă.

Casa Culturii „Ion Creangă” Târgu-Neamț

Cele peste unsprezece pagini de *Curriculum vitae* al lui Ioan Dănilă stau mărturie pentru activitatea științifică a acestuia: participare la congrese și conferințe naționale și internaționale, publicarea de articole științifice în reviste cotate BDI, inițiator al unor manifestări culturale, personalitate activă a vieții urbei bacoviene în care viețuiește și pe care o „servește” cultural și didactic cu mare credință. Deși

³ [https://ro.wikipedia.org/wiki/Casa_de_Cultur%C4%83_\(cartier_din_Constan%C8%9Ba\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Casa_de_Cultur%C4%83_(cartier_din_Constan%C8%9Ba))

⁴ <https://lege5.ro/gratuit/gq2tqmjq/casa-de-cultura-lege-292-2003?dp=giztmnryg4ydo>

profesorul Ioan Dănilă are statutul de „pensionat”, totuși domnia-sa, asemenea preoților care nu renunță la a-și împlini misiunea odată ce au atins o anumită vârstă, continuă să slujească, cu același aprig devotament care i-a caracterizat întreaga carieră, limba română.

BIBLIOGRAFIE

- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2008
- Dănilă, Ioan, *Limba română contemporană. Curs universitar*, Bacău, Centrul pentru Învățământ Deschis la Distanță, secția Filologie, Facultatea de Litere și Științe, 2000
- Dănilă, Ioan, *Limba română. Algoritmii analizei gramaticale*, Bacău, Editura Egal, 2001
- Dănilă, Ioan, *Fonetică și fonologie: note de curs, aplicații*, Bacău, Editura Egal, 2001
- Dănilă, Ioan, *Limba română în graiul ceangăilor din Moldova*, București, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2005
- Dănilă, Ioan, *Româna corectă, prin întrebări și răspunsuri*, București, Editura BIC ALL, 2005
- Dănilă, Ioan, *Introducere în dialectologie*, Bacău, Editura Alma Mater, 2012
- Dănilă Ioan, *Limba latină (sinteze, antologie, pledoarii)*, Iași, Editura PIM, 2014